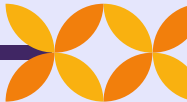
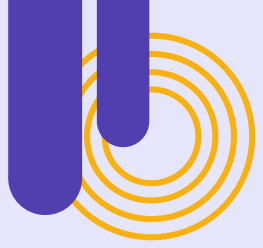

STD – 9

ગાલા

વિજ્ઞાન પ્રયોગપોથી

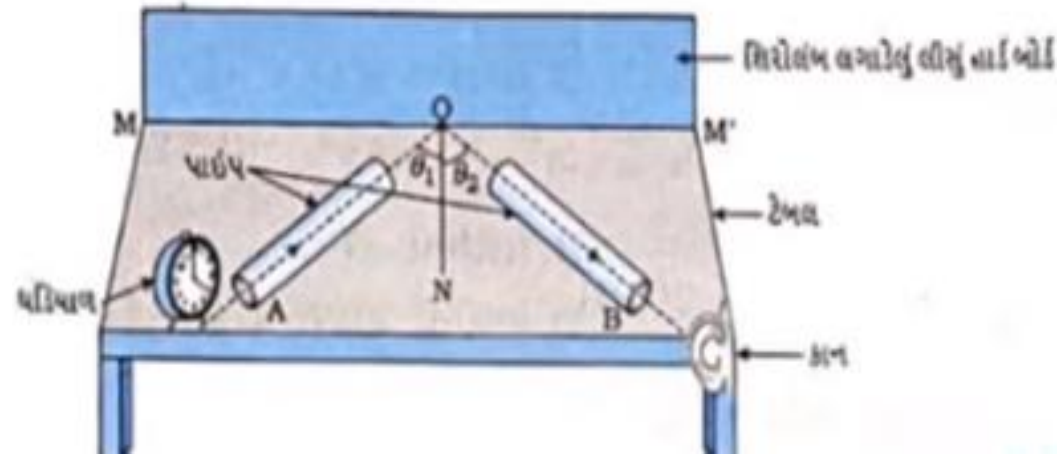
પ્રયોગ :-17

► **પ્રયોગ - 17** હેતુ:- ધ્વનિના પરાવર્તનના નિયમો ચકાસવા.

» **સાધન:-** લીસુ, હાર્ડ બોર્ડ, બે પાઇપ, ઘડિયાળ, કોણમાપક

» **આકૃતિ:-**

» પ્રયોગ- પદ્ધતિ

- (1) બે સમાન પ્લાસ્ટિકની પાઇપ લો. (ચાર્ટ પેપરની મદદથી આવી પાઇપ બનાવી શકાય.)
- (2) એક ટેબલના એક છેડા MM' પર શિરોલંબ લીસુ હાર્ડબોર્ડ લગાવો.
- (3) MM' ના મધ્યભાગમાં O બિંદુ લો. O બિંદુમાંથી MM' ને લંબ $\overline{ON}$ ટેબલની સપાટી પર દોરો.
- (4) ટેબલ પર આકૃત્તિમાં દર્શાવ્યા મુજબ $\overline{ON}$ ની એકબાજુ OA દિશામાં એક પાઇપ ગોઠવી તેના A તરફના છેડે ધીમેથી ટીક..ટીક..ટીક.. અવાજ કરતી ટેબલ ઘડિયાળ મૂકો.

- (5) ON ની બીજી બાજુ OB દિશામાં બીજી પાછપ એવી રીતે ગોઠવો કે જેથી તેના B તરફના છેડે કાન ધરતા ઘડિયાળનો અવાજ સ્પષ્ટ સંભળાય.
- (6) આ વખતે આપાતકોણ ($\angle NOA$) અને પરાવર્તનકોણ ($\angle NOB$) ના માપ અનુક્રમે θ_1 અને θ_2 નોંધો. $\theta_1 = \theta_2$ છે તે ચકાસો.
- (7) બીજી પાછપને ટેબલના સમતલથી સહેજ ઊંચે લેતા ઘડિયાળનો અવાજ સંભળાતો નથી તે તપાસો.
- (8) હવે બીજી પાછપ ટેબલ પર મૂકી સ્થિતિ બદલતા ઘડિયાળનો અવાજ સંભળાતો નથી તે ચકાસો.
- (9) હવે θ_1 બદલીને ઉપર મુજબનો પ્રયોગ ફરીથી કરી જુઓ. અને $\theta_1' = \theta_2'$ થાય છે તે ચકાસો.

» અવલોકન

જમણી બાજુની પાછપમાં સંભળાતો અવાજ ધ્વનિના પરાવર્તનને લીધે છે. જો આપાતકોણ અને પરાવર્તન કોણ સમાન હોય અને બધા એક સમતલમાં હોય તે જ સ્થિતિમાં અવાજ મોટો સાંભળાશે.

» નિર્ણય

પ્રકાશની જેમ જ ધ્વનિનું પરાવર્તન થઈ શકે છે અને ધ્વનિના કિસ્સામાં પણ પ્રકાશના પરાવર્તનના નિયમ લાગુ પડે છે.

જ્ઞાનચક્રાસણી

1. નીચેના દરેક પ્રશ્નની નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો:

(1) શ્રાવ્ય ધ્વનિતરંગની આવૃત્તિની સીમા કઈ છે?

A. 2 Hz થી 20 Hz

B. 20 Hz થી 20 kHz

C. 2 KHz થી 20 kHz

D. 20 Hz થી 200 Hz

(2) હવામાં ધ્વનિનો વેગ નીચેના પૈકી કેટલો હોય છે?

A. 34 km s⁻¹

B. 340 m s⁻¹

C. 1496 m s⁻¹

D. 340 km s⁻¹

(3) શ્રાવ્ય ધ્વનિના તરંગોની હવામાં તરંગલંબાઈની સીમા કેટલી હોય છે?

A. 0.17 m થી 170 m

B. 0.17 m થી 17 m

C. 0.017 m થી 17 m

D. 0.017 m થી 1.7 m

(4) તરંગમાં ક્રમિક રીતે આવતાં શુંગ અને ગર્ત વચ્ચેનું અંતર કેટલું હોય છે?

A. $\frac{\lambda}{4}$

B. $\frac{\lambda}{2}$

C. λ

D. 2λ

2. ખાલી જગ્યા પૂરો :

(1) મધ્યકર્ણમાં આવેલા અસ્થિઓની સંખ્યા 3 છે.

(2) ધ્વનિની પ્રબળતા ડેસિબલ માં મપાય છે.

પ્રયોગ :-17

